

Nieuw plan voor Romeins verleden van Cuijk

Het is een vijf centimeter grote scherf van geaderd blauw glas die Cuijk, op de kaart gaat zetten als het aan Maarten Jilisen, wethouder van cultuur in die Noord-Brabantse gemeente, ligt. Dit schijnbaar nietige stukje glas dat in 2018 werd gevonden bij opgravingen in het centrum van Cuijk, staat in zijn ogen namelijk symbool voor ruim 400 jaar Romeinse aanwezigheid in zijn stad. 'En die bijzondere geschiedenis willen we in de komende jaren breed inzetten bij de promotie van onze stad', aldus de wethouder.

Ribkom

Ton van der Zanden van de Archeologie Werkgroep Cuijk legt uit waarom een kleine blauwe scherf zo'n grote rol is gaan spelen in de plannen van de

▲▲ De blauwe scherf van Cuijk: een vijf centimeter grote scherf van geaderd blauw glas, behorend tot een Romeinse ribkom uit het begin van de eerste eeuw. (FOTO'S: ARCHEOLOGIE WERKGROEP CUIJK)

Tekst: Joost Vermeulen; overige foto's: Rénie van der Putte

gemeente. 'Wat deze scherf zo bijzonder maakt en waarom hij door de gemeente tot hét symbool van het nieuwe 'Romeinse' Cuijk is verheven, komt niet alleen omdat hij is opgegraven in een context die verbonden is met de allervroegste Romeinse aanwezigheid in Cuijk. Maar vooral omdat het in al zijn kleinheid een heel verhaal vertelt. Het blijkt namelijk om een heel bijzonder stukje glas te gaan. Het is afkomstig van een zogeheten ribkom uit het begin van de eerste eeuw. Dergelijke kommen waren in de Romeinse tijd zeer kostbaar. Ze werden namelijk niet geblazen, maar in een mal gegoten. Een uiterst tijdrovend en kostbaar procedé. Ze werden ook maar op enkele plekken gemaakt. De schaal waar deze scherf van afkomstig is, is zeer waarschijnlijk gemaakt in een atelier in Venetië. Gegoten ribkommen werden gemaakt tot aan het einde van de eerste eeuw. Daarna komen ze niet meer voor. Er zijn in het hele Romeinse rijk ook maar enkele scherven van dit soort schalen bekend en voor zover bekend maar één hele schaal. Die is in de jaren vijftig opgegraven in het voormalige Joegoslavië. Dat die schaal bewaard is gebleven komt omdat hij als statussymbool aan een rijke Romein als grafgift was meegegeven. Die complete schaal staat nu in het museum in Bratislava. Dat een stukje van zo'n kom hier in Cuijk is gevonden, betekent dat er hier in de eerste eeuw al een Romein verbleef die zich zoiets kostbaars kon veroorloven.'

Strategische nederzetting

Cuijk was dan ook niet zomaar een Romeinse nederzetting, maar een belangrijke strategische plek aan een van de belangrijkste Romeinse verbindingswegen in dit gebied, de weg die Tongeren verbond met Nijmegen. Al in de eerste eeuw werd er, op een natuurlijke verhoging in een bocht van de Maas, een Romeinse legerplaats ingericht (een *castellum*) Dit castellum, dat de naam *Ceuclum* droeg (die naam staat vermeld op de beroemde Peutinger kaart van het Romeinse wegennet), lag ongeveer waar nu de grote Martinus kerk staat en diende als basis voor de troepen die verantwoordelijk waren voor de verdediging van de, iets noordelijker gelegen, doorwaadbare plaats in de Maas. Naast het castellum ontstond er ook een 'grote' burgerlijke nederzetting (een *vicus*). De rol van het fort *Ceuclum* werd nog belangrijker in de regeerperiode van keizer Valentinianus I (364-375).

Toen werd het fort, dat tot dan toe nog voor een gedeelte uit hout bestond, helemaal versteend en voorzien van halfronde torens en ook werd de oude doorwaadbare plaats definitief opgeheven en werd er een nieuwe vaste oeververbinding over de Maas aangelegd. Deze bijna 400 meter lange brug, waarvan tijdens een spectaculaire opgraving begin jaren negentig grote delen uit de Maas werden geborgen, lag recht voor het 'vernieuwde' castellum.

De vier eeuwen Romeinse aanwezigheid in Cuijk is in de afgelopen decennia regelmatig aangetoond. Zo zijn al in de jaren zestig van de vorige eeuw de contouren van het eerste Romeinse verdedigingsfort blootgelegd en bij die opgraving is ook een kleine tempel, gewijd aan de lokale godheid Hercules Magusenum, aangetroffen. In de jaren zeventig kwamen midden in de stad grote stukken van de Romeinse weg aan het licht en werd er een omvangrijk grafveld aangetroffen en zelfs de restanten van een badhuis. Ook de verbouwing van het fort onder Valentinianus is door archeologisch

◀ Museum Ceulcum, Cuijk. Een klein deel van het opgegraven materiaal is hier uitgestald.

▲ Heipaal van de Romeinse brug met metalen schoen.

▶ De allereerste opgraving in 1937. De persoon op de voorgrond is prof. Van Giffen. (FOTO: ARCHEOLOGIE WERKGROEP CUIJK)

▼ Hier lag de Romeinse brug.

onderzoek aangetoond. En onlangs ontdekten de archeologen nog een deel van de Romeinse weg.

Nieuw museum

Al die opgravingen hebben heel veel, vaak fraai, materiaal opgeleverd. Mooie stukken *terra sigulata* en verrassend genoeg een hele serie goed bewaard gebleven leren schoenen, maar ook huisraad en sieraden. Van dat alles is tot nog toe maar een fractie te zien voor het grote publiek. Het meeste materiaal ligt, soms al jaren, opgeslagen in depot. Zelfs de beroemde blauwe scherf ligt opgeborgen in een kluis. Een nieuw te bouwen museum, onderdeel van het gemeentelijke masterplan, moet daar verandering in brengen. Dan kunnen de bezoekers eindelijk ook de tientallen grote eikenhouten funderingspalen aanschouwen, met de metalen onderstukken waarop de pijlers van de brug rustten en de enorme stenen van de brug, waarvan enkele zelfs met inscripties. In dat nieuwe museum wordt uiteraard ook een ereplek gecreëerd voor 'de blauwe scherf van Cuijk'

Dit bijzondere stuk keert in de toekomstplannen van de gemeente ook nog op een andere wijze terug. Zo moet de scherf, in gestileerde vorm, hét beeldmerk van Romeins Cuijk (Ceulcum) gaan vormen. De blauwe kom staat bovendien ook aan de basis van het door bureau Di-visie ontworpen archeologische *experience* centrum. In dit centrum, dat op de plek van de huidige begraafplaats, naast de grote kerk gebouwd moet worden, zal met de modernste technieken het hele verhaal van de Romeinse geschiedenis van Cuijk verteld worden. Binnenkort wordt het complete plan om het Romeinse verleden van Cuijk nieuw leven in te blazen, aan de gemeenteraad voorgelegd. De verwachting is dat als dit plan, dat ettelijke miljoenen euro's moet gaan kosten, wordt aangenomen de eerste werkzaamheden volgend voorjaar kunnen beginnen. ◀

